

Појам ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

ПРОФ. ДР ИВАНА КРСТИЋ

25./26.10.2018. БЕОГРАД

Универзална декларација о људским правима (1948)

- Члан 2. јемчи свима слободу и једнакост у достојанству и правима без обзира на
- ***“било какву разлику као што је раса, боја коже, пол, језик, вера, политичко или неко друго опредељење, национално или друштвено порекло, имовина, рођење или неки други статус.”***
- Члан 7. –једнакост грађана пред законом и једнака заштита, као и забрана подстицања на дискриминацију

Међународне конвенције донете под окриљем УН

- Пакт о грађанским и политичким правима (1966)
- Пакт о економским, социјалним и културним правима (1966)
- Конвенција о забрани расне дискриминације (1965)
- Конвенција против тортуре (1984)
- Конвенција о елиминацији дискриминације према женама (1979)
- Конвенција о правима детета (1989)
- Конвенција о правима особа са инвалидитетом (2006)
- Конвенција о заштити од присилних нестанака (2006)

Конвенција о забрани расне дискриминације

- У Преамбули тражи од држава да осуде сваку пропаганду или идеје или теорије засноване на супериорности неке расе”.
- Даје дефиницију расне дискриминације која представља:
- **“свако разликовање, искључивање, ограничавање или давање првенства које се заснива на раси, боји, прецима, националном или етничком пореклу које има за сврху или резултат да наруши или компромитује признавање, уживање или вршење, под једнаким условима, људских права и основних слобода на политичком, економском, социјалном и културном пољу или у свакој другој области јавног живота.”** (члан 1. став 1)

Конвенција о елиминацији дискриминације жена

- ▶ Даје дефиницију дискриминације жена:
- ▶ "Дискриминација жена означава сваку разлику, искључење или ограничење у погледу пола, што има за последицу или циљ да угрози или онемогући признање, остварење или вршење од стране жена, људских права и основних слобода на политичком, економском, друштвеном, културном, грађанском или другом пољу, без обзира на њихово брачно стање, на основу равноправности мушкараца и жена."
(члан 1)
- ▶ Указује на неопходност измене социјалних и културних образаца понашања мушкараца и жена ради одстрањивања предрасуда, као и обичаја и пракси које су засноване на идеји инфериорности или супериорности полова и стереотипних улога мушкараца и жена **(члан 5)**

Конвенција о правима особа са инвалидитетом

- ▶ Укључује и концепт разумног прилагођавања:
- ▶ подразумева неопходно и адекватно модификовање и усклађивање којим се намеће несразмерно, односно непотребно оптерећење, тамо где је то потребно, како би особе са инвалидитетом уживале сва људска права и слободе.

ПОЈАМ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање које се огледа у искључивању, ограничавању или давању првенства, у односу на лица или групе и на чланове њихових породица или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, који се заснива на стварним, односно претпостављеним личним својствима.

ЕЛЕМЕНТИ

- ▶ прављење разлике
- ▶ поступањем или пропуштањем
- ▶ доводи до искључивања, ограничавања или давања првенства
- ▶ на отворен или прикривен начин
- ▶ према лицима, групама, члановима породице или другим блиским лицима
- ▶ засновано на стварним или претпостављеним личним својствима

Неједнак третман

Природа

Садржина

Форма/Облик

Природа третмана

Чињење

Нечињење

Чињење & нечињење

- ▶ Власник базена не дозволи улаз Ромима на базен
- ▶ Власник објекта у јавној употреби (биоскоп, факултет, спортски центар) не обезбеди особама са инвалидитетом несметан приступ објекту

Садржина прављења разлике

Садржина - примери

- ▶ детету које има ХИВ вирус ускраћује се право на упис у школу или право на похађање наставе (*искључивање*)
- ▶ женама се одреди нижа плата од оне коју примају мушкарци за рад исте врсте на истом радном месту (*ограничавање*)
- ▶ закључење уговора о раду са чланом водеће партије (*привилеговање*)

Облици дискриминације

ДИРЕКТНА
(непосредна)

ИНДИРЕКТНА
(посредна)

Непосредна дискриминација

▶ **Непосредна дискриминација** - ако се лице или група лица због **личног својства** у *истој или сличној ситуацији*, било којим актом, радњом или пропуштањем стављају (или би могли бити стављени) у *неповољнији положај*.

▶ **Пример:** *Банка је прописала да кредит не одобрава особама старијим од 65 година; у условима конкурса за посао администратора траже се квалификације које нису уско повезане са послом*

Посредна дискриминација

- ▶ **Посредна дискриминација** – ако се лице или група лица, због неког личног својства, ставља у неповољнији положај актом, радњом или пропуштањем које је привидно засновано на начелу једнакости, осим ако је то оправдано законитим циљем, а средства за постизање тог циља су примерена и нужна.

Пример: За упис у основну школу је потребно положити општи тест интелигенције који није прилагођен културолошким разликама мањинских група

Оправдање за различит третман

- ▶ Како би се оправдало различито поступање мора се доказати:
- ▶ ·да одређено правило или пракса има **законит циљ**
- ▶ ·да су средства за постизање тог циља (односно мера која је довела до различитог поступања) **сразмерна и нужна**

Пример

- ▶ *Паркинг места за возила особа са инвалидитетом посебно су означена и налазе се на местима најближим улазима у објекте који су у јавној употреби.*
- ▶ *Иако ово јесте прављење разлике, у овом случају није у питању дискриминација, јер је сасвим оправдано да се особама које се из било ког разлога отежано крећу, обезбеди лакши и несметани прилаз објектима.*

На кога се односи обавеза

- Сви су дужни да поштују начело једнакости. Нико нема право да дискриминише.
- Правну обавезу уздржавања од вршења дискриминације имају сви појединци, (физичка лица), као и сва предузећа, организације, установе, државни органи и други органи јавне власти (правна лица).

Лице изложено дискриминацији

- ▶ Може бити свако лице, физичко или правно, појединац сам или као део групе која трпи дискриминацију, па чак и чланови његове породице или њему блиска лица.
- ▶ При том није од значаја бројност групе или друга њена својства, као што је локалитет, социјална структура чланова и сл.

Домаћи правни оквир

- ⌘ Устав Републике Србије
- ⌘ Три антидискриминациона закона
- ⌘ Други закони

Устав РС, чл. 21

- Пред Уставом и законом сви су једнаки.
- Свако има право на једнаку законску заштиту без дискриминације.
- Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.
- Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су сужтински у неједнаком положају са осталим грађанима.

АНТИДИСКРИМИНАЦИОНИ ЗАКОНИ

- ⌘ Закон о забрани дискриминације (2009)- општи и основни
- Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом (2006)
- Закон о равноправности полова (2009)
- +
- Закон о заштити права и слобода националних мањина (2002)
- Закон о професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом (2009)

Остали закони

- Закон о здравственој заштити
- Закон о раду
- Закон о основама система образовања и васпитања
- Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености
- Закон о спречавању злостављања на раду
- Закон о јавном информисању
- Кривични законик
- Прекршајни закон

Пример за дискусију

► , Повереник је поднео тужбу против КБЦ банке, а због премештаја запослене жене на ниже радно место након њеног повратка са породичног одсуства и одсуства са неге трећег детета. Она је премештена на основу Анекса 2 уговора о раду јер се пословна политика банке променила и јер је након 2 године одсуства изгубила везу са клијентима. Пре одсуства, она је била шефица једне експозитуре, са месечном зарадом у износу од 80.114, 12 динара. Анексом 2 уговора о раду постављена је на место саветнице за клијенте, са зарадом од 57.517,83 динара. Послове шефице експозитуре је током њеног одсуства обављала колегиница која има 52 године и одраслу децу од 24 и 26 година, а која је пре тога била саветница за клијенте, и која је након њеног одсуства постављена за шефицу експозитуре. У поступку је утврђено да је у последње 3 године, од 89 радница које су користиле ово одсуство, 14 радница премештено на нижа радна места, док се 18 радница већ налазило на најнижим радним местима (а 31 је јо увек на одсуству).

Одлуке (1)

- ▶ **Основни суд** – нема акта дискриминације јер је С.С. Анексом бр. 2 променила своје радно место; њен посао је обављала такође жена, мајка двоје пунолетне деце. Другим речима, нема дискриминације по основу пола. Нема ни дискриминације на основу породичног статуса јер је на њено место запослена такође мајка двоје деце. Наведеним актом банка је извршила распоређивање својих запослених на радна места у складу са потребама сопственог процеса рада, те је првенство у обављању посла шефа експозитуре због особености посла код кога лично својство представља стварни и одлучујући услов обављања посла ради постизања оправданог циља.

Одлуке (2)

- ▶ **Апелациони суд** – нема елемената посредне дискриминације јер је до премештаја С.С. на друго радно место дошло првенствено из разлога потребе процеса рада. Околност да је до премештаја дошло након повратка са породичног досуства не значи да је аутоматски дошло и до дискриминације на основу пола.
- ▶ **ВКС** – интерес послодавца је да процес рада буде организован тако да на руководећа места буду постављене особе које могу боље да одговоре обавезама.

ШТА СУ СТАВОВИ?

2

- ▶ Релативно стабилне организације веровања, осећаја и понашања према објекту, групи, догађају или илi симболу

Компоненте става

- ▶ Ставови имају 3 компоненте:
- ▶ **Когнитивну** – шта мислимо о нечему (лавови су опасни)
- ▶ **Емоционалну** – шта о томе осећамо (бојим се лавова)
- ▶ **Бихејвиоралну** – како се понашамо према томе (бежим од лава)

Функције ставова

- ▶ *Знање* – обезбеђује знање о свету око нас и омогућава нам осећај предвидљивости догађаја
- ▶ *Его - експресивна* – помаже нам да изразимо ко смо и даје осећај идентитета
- ▶ *Адаптивна функција* – ако изражавамо друштвено пожељне ставове, бићемо награђени одобравањем или друштвеним прихватањем
- ▶ *Его-одбрамбена функција* – чувамо самопоштовање или оправдавамо поступке због којих се осећамо кривим

Стереотипи

- ▶ Стереотипи се најчешће заснивају на претпоставкама да припадници неке групе имају одређене особине, по којима су карактеристични
- ▶ Стереотип подразумева да особине које су карактеристичне за неку групу морају имати сви припадници дате групе
- ▶ То су генерализације које се заснивају на минималном познавању групе о којој се говори
- ▶ Могу бити позитивни и негативни

Предрасуде

- ▶ Негативни или непријатљски осећај према људима, који се заснива искључиво на њиховој припадности одређеној групи
- ▶ Оне нису когитивног, већ емотивног карактера

Дискриминација

- ▶ Негативно или штетно понашање према члановима неке групе само због њихове припадности тој групи